

Polskie dziedzictwo edukacyjne od XVI do XX wieku – ciągłość i zmiana. Zbiór studiów i rozpraw ofiarowanych Profesorowi Lechowi Mokrzeckiemu z okazji Jubileuszu 80 urodzin, red. R. Grzybowski, K. Jakubiak, M. Brodnicki, T. Maliszewski, Toruń 2015, ss. 637

DOI: 10.14746/BHW.2014.31.17

W ostatnim czasie historia wychowania wzbogaciła się o interesujący zbiór studiów, którego tematyka związana jest z szeroko rozumianym polskim dziedzictwem edukacyjnym od XVI do XX w. Publikacja została dedykowana Profesorowi Lechowi Mokrzeckiemu, z okazji obchodzonego w 2015 r. Jubileuszu 80. urodzin i wręczona mu podczas zorganizowanego z tej okazji sympozjum naukowego pt. „Polskie dziedzictwo edukacyjne od XVI do XX wieku – ciągłość i zmiana” (20 czerwca 2015 r.). Warto wspomnieć, że jest to już czwarta księga ofiarowana Jubilatowi. Każda zawiera solidnie przygotowany zbiór studiów, a o ich wartości może świadczyć fakt, że jedna z nich doczekała się w niedługim czasie drugiego wydania.

Prezentowana tutaj książka składa się z sześciu zasadniczych części, poprzedzonych Wstępem i obszernym biogramem Lecha Mokrzeckiego, który przygotowali Kazimierz Puchowski i Józef Żerko, a także listą wypromowanych przez Jubilata doktorów i zestawieniami bibliograficznymi. Zawierają się w nich bibliografia publikacji Profesora Lecha Mokrzeckiego za lata 2005–2015 oraz publikacje na temat Jego osoby oraz dorobku naukowego. W części wstępnej znajdziemy także przebieg pracy zawodowej Profesora dla lat 1956–2015 r. Przygotowane dane uzupełniają zestawienia opublikowane w poprzednich jubileuszowych tomach. Warto zwrócić uwagę na te zestawienia, ponieważ Profesor Lech Mokrzecki jest postacią niezwykłą. Jego badania naukowe przyczyniły się do niebagatelnego rozszerzenia naszej wiedzy na temat oświatowej przeszłości okresu staropolskiego.

Część pierwszą właściwego studium zatytułowano „Historia – badanie – studiowanie – świadomość historyczna”. Znajdziemy tutaj sześć studiów poświęconych rozmaitej problematyce. Artykuł Kaliny Bartnickiej, *Jak studiować historię*, szczegółowo przedstawia dzieje nauczania historii na polskich uniwersytetach, począwszy od pierwszych lat odradzającej się po I wojnie światowej Rzeczypospolitej. Autorka omówiła dość szczegółowo proces formowania się struktur uniwersyteckich, pierwsze nominacje profesorskie, działalność studencką i inne ważne zagadnienia, koncentrując się na działalności Uniwersytetu Warszawskiego. Najwięcej uwagi jednak poświęcono sprawom nauczania historii na Uniwersytecie. Uwzględniono cel studiowania tej dyscypliny, organizację procesu dydaktycznego, ale nade wszystko działalność Tadeusza Manteuffla i jego zasługi na polu metodologii i dydaktyki historii. Sławomir Sztobryn przygotował z kolei tekst zatytułowany *Historiozofia pedagogiki*, w którym analizie poddaje kilka ważkich w swoim wymiarze zagadnień pedagogicznych, jak np. podmiotowość człowieka, możliwość oddziaływania wychowawczego na niego, cele wychowawcze i ich związek z kulturą. Dowodzi, że wobec znacznego rozwoju problematyki badań pedagogicznych należałoby także podjąć intensywne badania historiozoficzne w zakresie pedagogiki. Zauważa, że

takiej funkcji z pewnością nie pełnią badania instytucji wychowawczych i praktyki wychowawczej (za Antonim Smołalskim). W pracy Antoniego Krawczyka, pt. *Formowanie się naukowej świadomości historycznej* znaleźć możemy ciekawy opis powstawania pierwszych narracji historycznych z uwzględnieniem protohistoriografii starożytnego Bliskiego Wschodu. Artykuł stanowi prezentację zmieniających się nurtów historiografii w poszczególnych epokach. Janusz Rulka z kolei przygotował *Kilka uwag o patriotyzmie, świadomości i polityce historycznej*, stanowiących współczesny obraz wielopłaszczyznowych problemów, z którymi spotykamy się na co dzień. Na szczególną uwagę zasługuje opis polityki historycznej Polski i krajów sąsiednich oraz przedstawienie wyników badań własnych Autora dotyczących świadomości historycznej Polaków. *Studia historyczne na Uniwersytecie Lwowskim: kadra naukowo-dydaktyczna i organizacja (1892/1893–1913/1914)* to tytuł artykułu przygotowanego przez Jerzego Maternickiego. Autor wykracza znacznie poza wyznaczone przez tytuł ramy chronologiczne i sięga do początków spolonizowanego studium historycznego tej uczelni. W centrum zainteresowania znaleźli się czołowi historycy Uniwersytetu, ich kariery naukowe oraz zainteresowania badawcze, ale też organizacja nauczania: rodzaj prowadzonych zajęć, ich rozplanowanie, problematyka. Część pierwszą publikacji zamyka metodologiczny artykuł Izabeli Skórzyńskiej o intrygującym tytule *Przeszłość jest gdzie indziej? O widowiskowym wymiarze obecności przeszłości w teraźniejszości*, którego celem jest pokazanie, jakich wyborów, w skali mikrospołecznej i wspólnotowej, dokonują dziś jednostki i wspólnoty oraz jaki otwiera się przed nimi (nami), wynikające z tego wyboru treści przeszłości i form jest aktualizacji, horyzont (s. 147).

Część drugą prezentowanej książki łączy problematyka nauczycieli i twórców kultury i składa się z 10 prac. Otwiera ją artykuł Marii Kujawskiej, pt. *Nauczyciel to ten, który wie, jak uczyć!*. Jego przedmiotem jest model nauczyciela, z jednej strony zbudowany na podstawie ogólnopedagogicznej literatury, z drugiej zaś ukazany w świetle badań sondażowych, przeprowadzonych wśród nauczycieli i studentów historii. Ryszard Ślęczka przygotował dobrze korespondujący z Jubileuszem Prof. Lecha Mokrzeckiego artykuł, ukazujący *Profesorów Katedry Historii Oświaty i Wychowania i ich związek z Uniwersytetem Pedagogicznym w Krakowie*. Omówiono tutaj sylwetki, ich kariery i najważniejsze osiągnięcia naukowe takich osób, jak Ignacy Zarębski, Zygmunt Ruta czy Czesław Majorek. Odmienny charakter ma praca Wiesława Theissa, pt. *Listy Elżbiety Zawackiej do Ryszarda Wroczyńskiego (1957–1958, 1961)*, gdyż stanowi krótkie wydawnictwo źródłowe, opracowane według obowiązujących standardów, poprzedzone bardzo interesującym wstępem dotyczącym głównie Elżbiety Zawackiej jako działaczki wojskowej, ale i ważnego pedagoga oraz osób z nią związanych – Heleny Radlińskiej, Ryszarda Wroczyńskiego i innych. Jadwiga Uchyla-Zroski podjęła się zadania omówienia *Aksjologii w kształceniu akademickim studentów kierunków pedagogiczno-artystycznych*. Uwagę Autorki przykuwają rozmaite problemy związane ze światem wartości, funkcjonujących w obrębie społeczności akademickiej, ale przede wszystkim edukacji artystycznej (muzycznej) studentów. W obrębie kształcenia muzycznego oscylują także zainteresowania Andrzeja Michalskiego, który przedstawił zagadnienie: *Kadra i studenci szkół muzycznych w okresie stalinowskiego zniewolenia*. Jego zamiarem była popularyzacja i relacja

z badań własnych, które dotyczyły ewolucji ustroju wyższego szkolnictwa muzycznego w Polsce w latach 1945–1964. Swoją narrację Autor rozpoczyna od ogólnego przedstawienia przemian ustrojowych Polski interesującego go okresu, by następnie przejść do swojego głównego celu – spraw związanych z organizacją nauczania w szkołach muzycznych. Wiele uwagi poświęcił on omówieniu spraw realizacji określonej przez władze państwowe polityki oświatowej. Elżbieta Gorloff również podjęła problematykę wpływu państwa w okresie PRL-u na edukację w kraju, przygotowując artykuł, pt. *Polityczne uwarunkowania reform systemu kształcenia nauczycieli szkół podstawowych w okresie PRL-u (na przykładzie rozwiązań lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku)*. Po omówieniu sytuacji społeczno-politycznej określonego tytułem pracy okresu, Autorka skupiła się na roli centralnego aparatu partyjnego w kreowaniu polityki oświatowej, wychodząc od powołanych w 1947 r. wydziałów oświaty i kultury. Część zasadniczą stanowi studium przekształceń w systemie oświatowym kształcenia nauczycieli z perspektywy władz centralnych. Artykuł Leszka Pawelskiego, pt. *Dekada aktywności Polskiego Stowarzyszenia Nauczycieli Twórczych* omawia powołanie i działalność tytułowej organizacji. Autor już we wstępie, powołując się na zdanie Celestyna Freineta, próbuje dowieść, iż twórczość, innowacyjność jest priorytetowym kierunkiem w pracy pedagogicznej, co stanowi uzasadnienie utworzenia nowej organizacji. W artykule przedstawiono kilka aspektów działalności Stowarzyszenia: działalność publikacyjną, organizację sympozjów naukowych czy spotkań nauczycieli i dyrektorów z Unii Europejskiej. Przy omawianiu problematyki nauczycieli nie mogło oczywiście zabraknąć postaci Janusza Korczaka, którą przybliżył Jan Żebrowski w pracy pt. *Janusz Korczak jako pedagog i obrońca praw dziecka*. Autor, w sytuacji powszechnej raczej znajomości postaci Korczaka zrezygnował ze szczegółowego opisywania jego twórczości pedagogicznej, koncentrując się na obronie praw dziecka, realizowanej przez działalność wydawniczą „Małego Przeglądu”. Eleonora Sapia-Drewniak przygotowała artykuł *Obraz nauczyciela dorosłych na łamach „Oświaty Dorosłych” 1957–1990*, w którym ukazuje wyniki przeprowadzonej kwerendy. Konkludując Autorka stwierdziła, że *Obraz nauczyciela dorosłych drugiej połowy XX stulecia nie jest optymistyczny* (s. 297). Wynikać ma to – Jej zdaniem – z faktu uznawania oświaty dla dorosłych za mniej atrakcyjną niż szkolnictwo dla młodzieży. Odmienny charakter ma ostatni artykuł z tej grupy, zatytułowany *Gdańscy kompozytorzy – tradycja kontra nowa ekspresja*. Monika Karwaszewska, jego Autorka, podjęła się prezentacji aktualnego stanu gdańskiej muzyki – najważniejszych kompozytorów, ich inspiracji oraz panujących trendów.

Kolejna grupa studiów poświęcona została tematyce szczególnie bliskiej Jubilatowi. Część tę zatytułowano „W kręgu problemów edukacji w epoce staropolskiej”. Pierwsze trzy prace dotyczą problematyki kobiecej. Maria Bogucka swoją uwagę poświęciła *Edukacji kobiet w świetle staropolskich poglądów pedagogicznych*. Jest to dość krótki przegląd najważniejszych głosów w sprawie dostępu dziewcząt do nauki w czasach staropolskich. Chociaż tekst liczy zaledwie cztery strony, zawarto w nim wiele wartościowych informacji na ten temat. Obok poglądów Andrzeja Glabera z Kobylina znajdziemy tutaj Hiacynta Mijakowskiego, Aleksandra Lorencowica, Jana Mrowińskiego Płoczywłosa i kilku innych. Warto podkreślić, że część przygotowanego materiału nie jest znana szerszemu odbiorcy. Krystyna Wróbel-Lipowa z kolei zajęła się *Edukacją dziewcząt z rodzin*

ziemiańskich w Rzeczypospolitej w XVIII wieku. Pierwsze akapity pracy wprowadzają czytelnika w problematykę staropolskiej rodziny ziemiańskiej i jej stosunku do wychowania dzieci, a dalej następujące w tym zakresie zmiany wraz z ukazaniem przyczyn. Autorka, korzystając z dość bogatego materiału źródłowego, ukazuje różne modele wychowawcze dziewcząt w XVIII w., jak np. edukację domową z wykorzystaniem guwernantek i guwernerów, kształcenie w pensjach i szkołach klasztornych. Dorota Żołądź-Strzelczyk ukazała w swoim artykule *Rolę matki w opiece nad dzieckiem w nowożytnej myśli i praktyce pedagogicznej*. W artykule zwraca uwagę wykorzystanie rozmaitego materiału źródłowego, co zresztą jest charakterystyczne dla Autorki. Obok rozmaitych materiałów piśmiennych, jak traktaty pedagogiczne czy nawet epitafia, wykorzystano tutaj ikonografię różnego pochodzenia. Jej zadaniem jest nie tylko urozmaicić lekturę, ale przede wszystkim stanowi cenne źródło do analizy przedstawionego w tytule problemu. W artykule skoncentrowano się na roli matki jako karmicielki, którą w literaturze pedagogicznej najczęściej akcentowano. Autorka jednak, mimo niewielu zachowanych źródeł, stara się ukazać działalność matek także na szerszym polu wychowawczym.

Kolejne trzy artykuły trzeciej części publikacji związane są już z edukacją młodzieży męskiej. Kazimierz Maliszewski przygotował do druku tekst zatytułowany *Program wychowania i wykształcenia Jana i Marka Sobieskich w świetle instrukcji ich ojca Jakuba*. Autor podejmuje dość popularny w literaturze historycznej wątek wychowania młodych braci Sobieskich, przypominając, jaki piękny to *pomnik staropolskiej myśli pedagogicznej* (s. 340) i zwracając uwagę na założenia, które miały wyraźny wpływ na kształtowanie się adresatów instrukcji Jakuba Sobieskiego. Następny artykuł przygotował Jacek Taraszkiewicz, a omawia on *Rolę i znaczenie książki w edukacji pijarskiej do czasu reformy z 1740 roku*. Artykuł rozpoczyna od wprowadzenia czytelnika w ogólną problematykę, związaną z pijarską edukacją. Znajdziemy więc tutaj organizację szkolnictwa, program nauczania, zainteresowania literackie osób związanych z zakonem. Drugą niejako część pracy stanowi omówienie spraw związanych z bibliotekami pijarskimi: sposób pozyskiwania ksiąg, ich katalogi oraz profil naukowy poszczególnych zbiorów. Zważywszy na problematykę badawczą, którą zajmował się przez wiele lat Jubilat, Profesor Lech Mokrzecki, w księdze jubileuszowej nie mogło zabraknąć opracowania dziejów Gimnazjum Akademickiego w Gdańsku. Takowe przygotował Mariusz Brodnicki: *Recepcje edukacji przyrodniczej w Gimnazjum Akademickim i Towarzystwie Przyrodniczym w Gdańsku w XVIII wieku*, porządkując i podsumowując dotychczasowy stan badań w tym temacie. Autor m.in. zwrócił uwagę na najważniejsze gdańskie osiągnięcia z zakresu przyrodznawstwa, astronomii czy fizyki, ale już w nieznacznym tylko stopniu rozwinął zagadnienie edukacji przyrodniczej.

Część czwarta prezentowanej książki dotyczy polskiej myśli pedagogicznej i edukacji w XIX i XX w. Pierwszy tekst, Romana Pelczara omawia *Realizację procesu dydaktyczno-wychowawczego w wiejskich i małomiasteczkowych szkołach ludowych Galicji w świetle literatury pamiętnikarskiej*. Autor tekstu w ciekawy sposób przybliży czytelnikowi przedmiot nauczania wybranych szkół galicyjskich i rekonstruuje stosowane tam metody wychowawcze. W zakończeniu też udziela odpowiedzi na pytanie o przyczyny miernych efektów kształcenia. Karol Poznański przedstawił *Narodziny Szkoły Sztuk Pięk-*

nych w Warszawie w 1844 roku. Narrację rozpoczął od naszkicowania stanu badań nad problematyką XIX-wiecznych szkół artystycznych i ukazania potrzeby omówienia tego zagadnienia. Genezę nowej placówki przedstawił na tle rozwoju oświaty na obszarze Królestwa Polskiego. W pracy uwzględniono organizację szkoły, kadry pedagogiczne i uczniów oraz dalsze losy szkoły. Danuta Koźmian przygotowała artykuł pt. *Samuel Dickstein jako organizator życia naukowego w Królestwie Polskim w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku*. Zauważyła ona, że jest to postać skromnie reprezentowana w aktualnej historiografii, a jej zasługi dla rozwoju kultury i nauki polskiej – znaczne. W pracy znajdziemy zarys biograficzny Dicksteina, jego działalność naukową w zakresie wydawniczym i tworzenia środowiska naukowego do 1905 r. oraz późniejszą aktywność społeczno-naukową. Kazimierz Rędziński w artykule pt. *Towarzystwo Bratniej Pomocy studentów Wyższej Szkoły Rolniczej/Akademii Rolniczej w Dublinach (1856–1918)* zajął się genezą i losami szkoły rolniczej, której zadaniem było przygotowywanie kadr dla majątków ziemskich. Dzięki przygotowanym informacjom czytelnik może poznać kadrę nauczycielską szkoły, jej organizację i poszczególne nabory, ale także program nauczania czy późniejszą działalność studencką. Pierwsza część pracy stanowi tło dla wnikliwego opisu powołanej w 1865 r. Bratniej Pomocy. Stefania Walasek w pracy pt. *Próba oceny działalności oświatowej na ziemi wileńskiej w latach 1905–1939* dokonała interesującego przeglądu rozmaitych inicjatyw pedagogicznych i aktywności na polu oświatowym. Obok kwestii związanych z zapewnieniem odpowiedniej infrastruktury czy kadry pedagogicznej, Autorka wiele uwagi poświęciła organizacji kolonii i półkolonii letnich czy oświacie dorosłych. Adam Winiarz w artykule *Kultura fizyczna w koloniach polskich na Dalekim Wschodzie (1917–1949)* podjął się przedstawienia zagadnienia dotąd pomijanego przez historyków wychowania. Autor omówił poszczególne organizacje, których celem była animacja kultury fizycznej w „koloniach polskich”, czyli skupiskach Polaków w różnych miejscowościach Dalekiego Wschodu i polityczne uwarunkowania ich funkcjonowania. Mariusz Ausz i Joanna Bugajska-Więclawska przedstawili z kolei *Zarys działalności edukacyjno-wychowawczej zakonu pijarów w Lidzie w latach 1927–1939*. Pierwsze strony pracy mają charakter wprowadzający do części zasadniczej i omawiają ogólne dzieje zakonu od powstania w 1597 r. oraz wcześniejsze dzieje kolegium pijarskiego w Lidzie. W części zasadniczej skoncentrowano się na dziejach Szkoły Handlowej, placówki wyrosłej z lokalnych potrzeb i możliwości zakonnych, ukazując cele i program wychowawczy, stosowane metody oraz osiągnięcia na różnych polach sukcesy. Krzysztof Jakubiak zaprezentował pracę pt. *Polskie tradycje i koncepcje uspołecznienia edukacji i szkoły w XIX i XX wieku*, szukając genezy społecznych organów samorządu szkolnego w działalności Izby Edukacyjnej Księstwa Warszawskiego. W interesującej pracy odnajdujemy opis wielu ważnych inicjatyw prospołecznych w formie ustaw szkolnych czy publikacji na wzór Józefa Dietla, których celem, jak dowodził Autor, było umożliwienie *realizacji praw obywateli do oddolnego partycypowania w sprawowaniu władzy, kontroli i stymulowania procesów rozwojowych w szkolnictwie* (s. 505). Kolejna praca, autorstwa Pawła Śpicy, przenosi czytelników całkowicie w wiek XX („*Pomorska Września*” – *strajk szkolny dzieci polskich w Kasparusie w 1907 roku i jego konsekwencje dla mieszkańców wsi*), poruszając ważne kwestie strajków szkolnych pierwszej deka-

dy tego stulecia. Wprowadzeniem do części zasadniczej jest przypomnienie tła historycznego tych wydarzeń – sięgającego lat 1871–1878 Kulturkampf. Przedstawione dzieje strajku szkolnego w Kasparusie są bardzo wnikliwe i, co ważne, pokazują także dalsze, dramatyczne reperkusje tych wydarzeń. Część czwartą księgi jubileuszowej zamyka artykuł Romualda Grzybowskiego, zatytułowany „*Usuwanie religii ze szkoły, a Boga z serc młodzieży*”. *Laicyzacja szkoły polskiej w latach 1957–1969 w świetle założeń programowych ówczesnego ruchu laickiego*. Autor zwrócił uwagę na ważny i ciekawy problem inicjatywy laicyzacji szkoły, szczególnie aktualny dzisiaj, a inicjowany wówczas odgórnie przez władze państwowe i oddolnie przez organizacje laickie: Stowarzyszenie Ateistów i Wolnomyślicieli, Polskie Towarzystwo Religioznawcze i Towarzystwo Szkoły Świeckiej. W artykule zwrócono uwagę na przyczyny akcji laicyzacji (oddzielnie dla każdej organizacji) oraz jej przebieg w latach 1957–1969.

Ostatnią merytoryczną część księgi zatytułowano *Z dziejów społecznych i działalności kulturalno-oświatowej*. Andrzej Kołakowski przedstawił artykuł pt. *Zjawisko ubóstwa w świetle encyklik społecznych papieży XIX i XX wieku*, w którym ukazuje oficjalne stanowisko Kościoła katolickiego w sprawie gospodarki i miejsca człowieka w świecie nią zdominowanym. Witold Wojdyło podjął zagadnienie *Rodziny jako podmiotu spójności narodowej w myśli politycznej obozu narodowego w Drugiej Rzeczypospolitej*. Autor ukazał, że problematyka wychowawcza w obrębie rodziny w okresie międzywojennym była *niezwykle ważnym obszarem przestrzeni publicznej w kontekście spójności narodowej* (s. 571). Lidia Burzyńska-Wentland w artykule pt. *Kierunki działalności kulturalno-oświatowej Słupskiego Związku Ludności Pochodzenia Niemieckiego* swoją narrację rozpoczyna od wydarzeń 1989 r. Omawiając dzieje tytułowej organizacji, Autorka skoncentrowała się na ukazaniu jej genezy, liczebności, struktury organizacyjnej oraz właściwej działalności, mającej charakter integracyjny czy kulturalny. W pracy ukazano zmienność głównych celów funkcjonowania Związku. Józef Żerko przygotował artykuł pt. *Zakłady poprawcze w świetle prasy polskiej z lat 1945–1948*. W bardzo interesujący sposób Autor przedstawił relacje prasowe dotyczące organizacji, celów funkcjonowania, wykorzystywanych metod wychowawczych w zakładach poprawczych okresu powojennego. Na podkreślenie zasługuje uwaga o *rzetelnym informowaniu w prasie o pozytywnych osiągnięciach poszczególnych zakładów oraz równocześnie o kłopotach i trudnościach, o sposobach ich przewycięzania* (s. 594).

Część merytoryczną książki zamykają notki afiliacyjne poszczególnych autorów w porządku alfabetycznym. Na tym jednak się ona nie kończy, ponieważ dalszą część, VI, stanowi zapis rozmów, które przeprowadził z Jubilatą Tomasz Maliszewski w 2015 r. Zatytułowano je *Z piórem i muzyką przez życie. Profesor Lech Mokrzecki. Rozmów z Jubilatą ciąg dalszy*, a stanowią kontynuację rozmów przeprowadzonych w 2006 r., a opublikowanych w poprzednim tomie jubileuszowym. Podzielono je na cztery zasadnicze części, kolejno: 1) aktywność naukowa na emeryturze, 2) działalność pozanaukowa na emeryturze, 3) wokół gdańskiego (i nie tylko) dziedzictwa, 4) o uczniach, wychowankach i Zakładzie Historii Nauki, Oświaty i Wychowania. Rozmowy są niezwykle interesujące, ale co ważniejsze – inspirujące. Profesor Lech Mokrzecki bardzo chętnie dzieli się swoimi doświadczeniami naukowymi: planami, osiągnięciami, wskazuje też ważne

kierunki dalszych prac historycznych. Jak słusznie zauważył Tomasz Maliszewski, Jubilat, pomimo przebywania na emeryturze, wcale nie zaniechał pracy naukowej, recenzyjnej czy dydaktycznej. Efekty widoczne są chociażby po wielotomowym wydawnictwie, dotyczącym dziejów Gdańskiego Gimnazjum Akademickiego – wspaniałego dzieła, które dzięki licznym wydawnictwom źródłowym i opracowaniom stanowi doskonałe kompendium wiedzy na temat jednej z najwspanialszych dawnych szkół polskich. Jubilat w rozmowie opowiadał także o swoich licznych pasjach: artystycznych, podróżniczych czy o relacjach rodzinnych. Duże znaczenie poznawcze ma rozmowa dotycząca dorobku naukowego Jubilata i tematów pokrewnych. Profesor Lech Mokrzecki podzielił się swoimi spostrzeżeniami na temat badania dziejów dydaktyki historii i historiografii, zwracając uwagę na malejące wciąż zainteresowanie historyków tą problematyką, jak i w ogóle dziejami staropolskimi. Podobnie w odniesieniu do problematyki morskiej – wiedzy o morzu i szkolnictwie morskim. Wiele uwagi w tej rozmowie poświęcono Gdańskiemu Gimnazjum Akademickiemu, a zwłaszcza kwestii jego „akademickości” oraz stosowanej nomenklatury. Zwieńczeniem wywiadu jest rozmowa na temat Zakładu Historii Nauki, Oświaty i Wychowania Uniwersytetu Gdańskiego, z którym Profesor Lech Mokrzecki jest wciąż silnie związany. Jubilat opowiadał o swoim stosunku do uczniów i wychowanków, zaangażowaniu w ich kariery naukowe, aktualnych osiągnięciach naukowych oraz obecnym profilu naukowym Zakładu.

Zważywszy na obszerność powyższego opisu, w odniesieniu do treści książki i tak nazbyt skrótowego, stwierdzić można z całą pewnością, że mamy do czynienia z dziełem wyjątkowym pod wieloma względami. Wspaniale przygotowane wydawnictwo mieści w sobie bowiem prace badawcze uznanych w Polsce autorytetów badawczych, którzy chcąc uczcić wspaniały jubileusz Profesora Lecha Mokrzeckiego przygotowali do druku oryginalne i ważne poznawczo studia, sprawiając, że obok recenzowanej publikacji nie będzie można przejść obojętnie. Co ważne, nie jest to tylko kolejna publikacja zbiorowa luźno ze sobą związanych artykułów, które to często mamy okazję przeglądać, ale zbiór studiów ważnych poznawczo problemów badawczych, istotnych ze względu na polskie dziedzictwo edukacyjne od XVI do XX stulecia. Widząc wysoką jakość publikacji, możemy życzyć sobie i Jubilatowi, by za jego sprawą powstawały kolejne takie dzieła.

Michał Nowicki